

M'he esforçat a donar una interpretació imparcial, coherent i sostenible d'aqueixa pensada, que potser no es pot comptar com a descartada definitivament. Però reconeguem que si ja el seu inventor la mirava com a «audaç» i subtil, nosaltres no podem rebaixar-ho i que si d'una banda la semàntica és forçada, el fet d'haver de partir d'un substantiu merament hipotètic, i d'un ambient agrícola de baixa estofa per a un mot tan antic i de tan alta i violenta esfera, aconsella decididament abandonar aquesta etimologia.

Sense eixir d'aquesta esfera, heus aquí un mot ben antic en el món romano-germànic que coincideix ben notablement amb el nostre. Dèiem en el DCEC (II, 369): «Derivado de *esculca* o más bien descendiente directo del verbo germánico es *esculcar* 'registrar, indagar, escudriñar', documentado no solamente desde el *Regimiento de Principes* (1494) y en la Biblia judía de Ferrara (1553), sino también en Quevedo y en Hernando de Talavera, y hoy usual en el Centro y Oeste de Asturias, en Alburquerque (Extremadura), en Andalucía, en judeoespañol y en todos los países americanos ribereños del Caribe». Llegim en Quevedo «chusma de los bodegones, que no hay brodio que no *esculque*» (*Musa VIII*, 80) amb el sentit de «registrar, inquirir, buscar con diligencia» que li dona el *DAut.*, mentre que Talavera (fi S. xv) es mantenia més a prop de la significació germànica i del camp militar etimològic usant-lo per a 'espia, explorar amb propòsits bèl·lics': «murmuraron los ammonitas contra el rey David, diciendo que no enviara David sus mensajeros para consolar a su Rey de la muerte de su padre, mas a *esculcar* la tierra para gela tomar» (NBAE XVI, 50a).

D'altra banda és gallec *esculcar* i portuguès (si bé ací després deformat en *enulcar*, sota la influència d'*inulcar*), ast. *escucar* o *eslucar* «atisbar, espia» (Vigón), i en alguns països hispanoamericans, ultra la forma *esculcar* ben il·lustrada per Cuervo (cf. la meua nota de *RFFisp.* VI, 226), es troba també en algunes bandes, en forma derivada o contaminada, *escurcutear* (Rep. Dominicana), també mutilat en *curcutear* (ibid.) o *curucutear* (Venezuela).¹

La documentació més antiga en romànic —però pot ser simplement per la menor facilitat d'emprar el verb en literatura— és la del substantiu *esculca* 'espia', 'explorador internat en terra enemiga': «non me respondiò, e tove que era *esculca*, e fizelo prender e poner en la prisión» (*Calila e Dimna*), també en la *Historia Troyana* d'Alfons el Savi, c. 1270, en el leonès *Cuento de Otas*, princ. S. xiv, i en molts altres textos castellans dels Ss. XIII-XV. També port. *esculca* en docs. de 1086 i 1286, avui conservat en la toponímia del Nord de Portugal. En italià tenim *scolca* com a terme toscà de Pisa i de Lucca, que després en la llengua general fou canviat en *scolta* per etimologia popular del verb 'escoltar', i de l'italià degué passar al sard antic *scolca* 'organització defensiva i política d'un poble'.

Del germànic dels gots o bé a través del llatí va passar al gr. bizantí *σχοῦλα* que es documenta des

del S. VII; i en llatí ja tenim *sculcae* l'any 592 i, en el mateix sentit de 'tropes escolides que serveixen d'exploradors' en Vegeci (c. 400), i en altres textos del Baix Imperi.

L'etimologia germànica va quedar aclarida des de Jud (*Rom.* xxxvii, 460-1); Gamillscheg (*Rom. Germ.* I, 392); *REW.*, 7753a; Skeat, s. v. *scowl* i *skulk*. Efectivament tenim dan. *skulke* 'estar a l'aguait', 'anar furtivament', succ *skolka* 'espia', 'aguaitar', 'fer campana als escolars', nor. *skulka* 'posar-se a l'aguait', 'donar mirades adustes o lúgubres', d'on l'angl. mj. *skulken*, angl. *skulk* 'amagar-se'; tot plegat amplificació de la més fonamental arrel germànica *SKUL-*: isl. *skolla*, neerl. *schuilen*, b-al. *schulen* 'amagar-se', angl. *scowl* 'mirar furtivament, clavar llambregades'.

Que de *SKULKAN* paraula perpetuada en portuguès, castellà i italià vagi treure un verb derivat *escorcollar la llengua romànica, intermèdia, de la bel·licosa nació dels almogàvers no té, doncs, res més que de fàcil i planer, i que aquesta derivació amb sufix modificatiu *-oll-* aparegui des del principi amb el sentit de 'registrar, buscar con diligència' amb què es presenta el mateix primitiu *esculcar*, una mica més tard, en castellà, quasi podríem presentar-ho com a digne d'una acceptació corollària. ¿No hi ha mots com *penjoll*, *penjollar*, *atorrollar*, *romboll*...? O el cast.-port. *mergullar*, *somorgujar*, *aberrojar* (amb el nostre *ferroll/forroll/forrolla*); els sinònims fr. *fouiller* (que en veritat sembla venir de *feuille*, com *brouiller*, *brouillard* de *broïll*), *desembullar*, *esbullar*... Podríem també afegir que actuarien potser de models els sinònims cat. *forfollar* i quasi-sinònim *esclofollar*=*esclovel·lar* (cf. frases com *cal que m'ho esclovellis més*), amb les seves variants, i que pogué ajudar-hi estructuralment la convivència amb el sinònim antic, valencià i castellà *escodrinyar* SCRUTINIARE, amb el qual sovint s'aparia *escorcollar* en frases antigues.²

I no obstant temo que algú no quedaria convençut del tot, perquè un mot tan important i antic com *escorcollar* és notable que aparegui constantment format, des de bon principi, amb aquest «sufix» excepcional i d'exemplificació heterogènia i en part discutible.

Ara bé, per més que *escorcollar* sigui un mot estrictament català, que només apareix expandit en manlles als llenguatges veïns,³ i estrany pròpiament a la llengua d'oc, no deixem en el domini d'aquesta de trobar alguns mots afins, per bé que, uns més i altres menys, se'n separin en la forma i ja un poc més en el significat. La forma en alguns punts s'hi acosta molt: *descourcouilhà* que des de l'Aude va reapareixent en punts de l'Erau (i especialment a Pezenàs), pertot amb el sentit de 'trençar la closca d'una nou' («écaler une noix»), i en algun punt de l'Avairon això mateix és *escourcouilhà* (*ALF* Supl. 63, punts 768, 793, 748); però en altres punts del Roergue (Laguiole, distr. d'Espalion) té el significat de «dépouiller et vider un animal» (Vayssier; i R. Fourès, *Bull. Soc. des parlers de Fr.* I, 318s.).⁴ Més estesa en el Roergue és l'acc. «écusser» 'treure de la tavel·la', però aquesta sorgeix